

HR-2005-1949-A - Rt-2005-1677

INSTANS:	Norges Høyesterett - Dom.
DATO:	2005-12-14
DOKNR/PUBLISERT:	HR-2005-1949-A - Rt-2005-1677
STIKKORD:	Erstatningsrett. Oppreisning.
SAMMENDRAG:	Saken gjaldt en tidligere domfelts krav om oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 for reportasjer og oppslag om ham i en avis, der han under etterforskningen av voldtekt og etterfølgende drap av to jenter var fremstilt som mulig gjerningsmann og av mange ble oppfattet som mistenkt. Høyesteretts flertall fant under noe tvil at det ikke var rettsstridig å publisere at mannen var den mest interessante av flere straffedømte som politiet etterforsket, selv om dette ut fra sammenhengen måtte oppfattes slik at han var eller kunne være mistenkt. Dissens 3-2.
SAKSGANG:	Kristiansand tingrett - Agder lagmannsrett LA-2003-18442 - Høyesterett HR-2005-1949-A, (sak nr. 2005/336), sivil sak, anke.
PARTER:	A (advokat Per Danielsen) mot Finn Holmer-Hoven, B, Fædrelandsvennen AS (advokat Halvor Manshaus - til prøve).
FORFATTER:	Stang Lund, Skoghøy og Bruzelius. Dissens: Coward og Lund.

- (1) Dommer **Stang Lund**: Saken gjelder en tidligere domfelts krav om oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 for reportasjer og oppslag om ham i Fædrelandsvennen i mai 2000 i forbindelse med etterforskningen av voldtekt og etterfølgende drap av to jenter.
- (2) Om ettermiddagen fredag 19. mai 2000 ble to åtte og ti år gamle jenter voldtatt og drept i Baneheia i Kristiansand. To yngre menn ble 13. september samme år pågrepet og siktet for forbrytelsene. De er senere dømt til fengsel i 21 og 19 år for voldtekt og forsettlig drap under særdeles skjerpene omstendigheter. Saken fikk en intens og omfattende dekning i media over hele Norge.
- (3) A, født *.*.1957, ble i 1988 dømt til fengsel i 11 år og sikring i 5 år for forsettlig drap, drapsforsøk og åtte legemsfornærmelser utført med kniv. De straffbare forhold ble begått i juni 1987 i Kristiansand.
- (4) A ble i mai 1999 løslatt fra Ila sikringsanstalt og undergitt fri sikring. Sikringen ble ved Kristiansand byretts dom 30. mars 2000 forlenget med ytterligere tre år regnet fra 20. september 1999. A anket dommen til Agder lagmannsrett, som i dom 19. januar 2001 ikke tok begjæringen om fortsatt sikring til følge.
- (5) Fra juli 1999 oppholdt A seg i Kristiansand. Han bodde i en campinghytte på Y og familiens hytte ved Z-elva og arbeidet i attføringsbedriften X AS. A misbrukte rusmidler og hadde tilknytning til rusmisbrukerne som oppholdt seg på « Syretoppen » i Baneheia.
- (6) Fædrelandsvennen var, og er, en abonnementsavis med noe rundt 45.000 abonnenter i hovedsak i Agder-fylkene og med et relativt beskjedent løssalg. I 2000 kom avisen ut om ettermiddagen, slik at Dagbladet, Verdens Gang og Aftenposten forelå før trykktiden ca. klokken 08.00.

- (7) Nyhetsdekningen etter voldtektene og drapene av to jenter i Baneheia 19. mai 2000 var intens og omfattende. Under den innledende etterforskning ble blant annet A og en del andre tidligere straffedømte avhørt som vitner. Politiets interesse for A vakte betydelig oppmerksomhet og ble omtalt i TV og avisene. Grunnen var straffedommen fra 1988, og at han fredag 19. mai om ettermiddagen oppholdt seg i Baneheia i nærheten av stedet de drepte ble funnet.
- (8) Tirsdag 23. mai 2000 om ettermiddagen ble A hentet på arbeidsstedet og brakt til Kristiansand politikammer. Han ble avhørt i 10 timer som vitne, og deretter kjørt til bopel. Avhøret ble kjent blant pressefolk og omtalt i riksdekkende media 23. og 24. mai 2000 sammen med straffesaken fra 1988 og sikringssaken.
- (9) Aftenposten, Verdens Gang og Dagbladet omtalte A uten å identifisere ham 23. og 24. mai 2000. I en reportasje i Dagbladet 25. mai, som også inneholdt et intervju med A, ble hans bopel opplyst. TV2 hadde innslag i nyhetene 23. mai, mens A ble avhørt av politiet fram til klokken 00.30 den 24. mai. I sendingen klokken 21.00 sa reporter:
- « Kanskje den mest spesielle kandidaten av disse personene (tidligere straffedømte, min tilføyelse) er nettopp denne 42-åringen fordi han har den fortiden han har og fordi han er sett i området der drapet skjedde i det tidspunktet det skjedde, men så langt er det altså ingen som er mistenkte og det er nettopp det som nå også er litt spennende i denne saken. Erfaringsmessig tar denne type etterforskning lang tid, men når man gjør denne type alibisjekk så kan det fort skje nye og spesielle vendinger. »
- (10) TV2s reporter opplyste i nyhetssendingen 24. mai klokken 18.30 at en 42 år gammel drapsdømt mann fra Kristiansand hadde vært « fotfulgt av pressefolk ». Deretter fulgte et intervju med den drapsdømte, hvor A ble filmet bakfra og noe fra siden på vei opp til « Syretoppen » i Baneheia.
- (11) Fædrelandsvennen, som den gang kom ut om ettermiddagen, hadde store oppslag om A 24. mai 2000. Øverst på første side var overskriften:
- (12) « DRAPSDØMT: JEG ER HELT USKYLDIG »
- (13) Deretter fulgte følgende:
- « PÅ JOBB: Klokken 07.10 i morges ruslet en 42 år gammel drapsdømt kristiansander til bussen for å dra på jobb igjen. I natt ble han kjørt hjem av politiet etter å ha sittet ca. ti timer i avhør om sine bevegelser fredag, dagen da C og D ble drept.
- ALIBI: - Jeg er helt uskyldig, sa 42-åringen til Fædrelandsvennen i morgentimene i dag. Mannen sier at han har alibi fredag kveld. 42-åringen, som flere vitner har sett i Baneheia fredag, er trolig den mest interessante av flere straffedømte personer som politiet nå sjekker bevegelsene til.
- SIKRINGSDOM: I 1988 ble 42-åringen dømt til 11 års fengsel og fem års sikring for et knivdrap, et drapsforsøk og flere andre voldshandlinger med kniv. Mannens sikringstid utløp 20. september i fjor, men han ble så sent som i mars i år idømt nye tre års sikring. Dommen er anket. »
- (14) Ingressen følges opp inne i avisen med intervjuet av A, hvor han uttaler at han er helt uskyldig. Det framgår av reportasjen at han ble hentet av politiet om ettermiddagen 23. mai på sitt arbeidssted til et 10 timers avhør og i denne forbindelse benyttes et stort fotografi av « 42-

åringen » med hodet sladdet ledsaget av to polititjenestemenn. Det opplyses at han var sett av flere vitner, herunder en politipatrulje, i Baneheia fredag kveld da jentene forsvant. Deretter følger en nokså detaljert beskrivelse av de forhold A var domfelt for i 1988. Det presiseres at etterforskningsleder Pedersen dagen før hadde understreket meget sterkt at politiet foreløpig ikke hadde noen mistenkt i saken. Samtlige som hadde vært innkalt til avhør, hadde « formelt status som vitner i saken ».

- (15) I reportasjen 25. mai 2000 opplyses at nybyggerfeltet i Æ i Z er « nærmeste nabo til den drapsdømte 42-åringen ». I en annen reportasje på samme side vises et fotografi av A tatt bakfra på noe lengre avstand på vei ned mot Z-elven. Det opplyses at 42-åringen arbeidet ved X og bodde i « huset på ---veien i Z ».
- (16) På vegne av A krevde advokat Per Danielsen 27. oktober 2000 at avisen beklaget oppslagene og erstatning og oppreisning. Avisens advokat tilbakeviste kravene 16. november.
- (17) A reiste 14. desember 2000 sak for Kristiansand tingrett mot Fædrelandsvennen AS, sjefredaktør Finn Holmer-Hoven og journalist B. Han krevde erstatning for økonomisk tap og oppreisning. Kristiansand tingrett avsa 16. april 2003 dom med slik domsslutning:
 - « 1. Fædrelandsvennen AS, journalist B og sjefredaktør Finn Holmer-Hoven frifinnes.
 - 2. Saksomkostninger tilkjennes ikke. »
- (18) A anket til Agder lagmannsrett. Under ankeforhandlingen ble kravet om erstatning for økonomisk tap frafalt og saken hevet for dette spørsmål. Agder lagmannsrett avsa 23. desember 2004 (LA-2003-18442) kjennelse og dom med slik domsslutning:
 - « 1. Fædrelandsvennen AS, B og Finn Holmer-Hoven frifinnes for kravet om å betale oppreisning til A.
 - 2. Saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten tilkjennes ikke. »
- (19) En dommer fant at identifiseringen av A og den omfattende dekningen i Fædrelandsvennen var rettsstridig og ville tilkjenne A oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 med 150.000 kroner fra avisen og 25.000 kroner hver fra redaktør og journalist.
- (20) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen.
- (21) Det er framlagt en del skriftlige erklæringer og avholdt bevisopptak av to parter og sju vitner og framlagt enkelte nye dokumenter som jeg ikke finner grunn til å spesifisere.
- (22) For Høyesterett har A subsidært krevd oppreisning etter åndsverkloven § 55. Det anføres at åndsverkloven § 45c er overtrådt ved at det uten samtykke ble publisert fotografier av ham. For øvrig står saken i samme stilling som for lagmannsretten.
- (23) As prosessfullmektig har opplyst at sak også er reist mot TV2. Denne sak står fortsatt for tingretten.
- (24) A, har for Høyesterett i hovedsak anført:
- (25) Avgjørelsen til flertallet i lagmannsretten strider mot Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 2 uskyldspresumsjonen og artikkel 8, som også beskytter en persons omdømme. Mindretallets rettsanvendelse er riktig og i samsvar med dommene 17. desember 2004 i Den europeiske menneskerettighetsdomstols (EMD) storkammer i sakene Cumpăna og Mezare mot Romania (EMD-1996-33348-2) og Pedersen

og Baadsgaard mot Danmark (EMD-1999-49017-1).

- (26) Sakens kjerne er at A ved Fædrelandsvennens oppslag 24. og 25. mai 2000 helt uberettiget ble uthengt som gjerningsmann for en av de mest graverende forbrytelser i moderne tid i Norge. Han har ikke samtykket i mediedekningen, og den var en stor belastning for ham. A mistet arbeid og bopel. Han har nå alvorlige psykiske problemer.
- (27) Idømmelse av oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er et inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10 nr. 1. Det er enighet om at inngrepet er hjemlet i lov og forfølger et lovlig formål. Idømmelse av oppreisning er nødvendig i et demokratisk samfunn for å verne andres omdømme og rettigheter mot overgrep i nyhetsmedia.
- (28) Det må foretas en avveining av tre grunnleggende menneskerettigheter: Ytringsfriheten etter EMK artikkel 10, vern av omdømmet etter artikkel 8 og uskyldspresumsjonen etter artikkel 6 nr. 2. Det er et vesentlig og nytt element at omdømmet av EMD utrykkelig anerkjennes etter artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv, jf. dommene i sakene Radio France mot Frankrike og Chauvy mfl. mot Frankrike (EMD-2000-53984). Det er ikke holdepunkter for at nyhetsmedia kan identifisere noen som mistenkt under henvisning til at ytringsfriheten etter artikkel 10 er utvidet.
- (29) Partene er enige om at de aktuelle reportasjer i Fædrelandsvennen må ses i sammenheng, og det er bare mindre forskjeller mellom partene med hensyn til innholdet. A anfører at Fædrelandsvennens reportasjer og oppslag 24. mai 2000 må forstås slik at avisen utpeker ham som gjerningsmann og i alle fall som mistenkt. Samme dag og i reportasje dagen etter gjøres arbeidssted og bopel kjent. Dette sammen med de publiserte fotografiene gjør at han kan gjenkjennes i nærmiljøet.
- (30) Også utsagn som innebærer en mistanke om at ankende part kan være gjerningsmannen, er en faktabasert usann beskyldning. Sannhetsbevis må føres for at A er gjerningsmannen. Det er ikke nok å gi en riktig framstilling av de forhold som begrunnet en etterforskning av ham, slik som ved referering av siktelser. Såkalt « tilstrekkelig » faktisk forankring tilfredstiller ikke kravene til bevis. A hadde ingen befatning med forbrytelsene som han ble anklaget for. Mistanken er ikke videreformidlet, men framsatt av Fædrelandsvennen. De grove beskyldninger rammes av straffeloven § 247 fordi de er egnet til å skade hans gode navn og rykte og utsette ham for hat og ringeakt.
- (31) Hovedregelen etter tradisjonell norsk injurielovgivning, og etter EMK artikkel 10, er at ikke beviste ærekrenkende faktapåstander ikke er beskyttet av ytringsfriheten. Unntak fra hovedregelen krever at det foreligger særlige grunner. Slike grunner foreligger ikke i denne sak. Selv om etterforskningen og jakten på den eller de skyldige hadde stor allmenn interesse, forelå ikke grunner som gjorde det berettiget å identifisere A som mulig gjerningsmann for å dekke allmennhetens behov for informasjon. Uansett får ikke hensynet til allmenne interesser betydning når journalist eller redaktør ikke har vært aktsom. Ankemotpartene har ikke framlagt noe som underbygger at det ble foretatt undersøkelser før reportasjene og oppslagene ble publisert 24. og 25. mai 2000. Identifiseringen av den ankende part var uansett uaktsom. Uskyldspresumsjonen har særlig vekt i forhold til en tidligere drapsdømt og sikret person. A var ikke en offentlig person.
- (32) Den ankende part har anført som et tilleggsmoment at det foreligger overtredelse av straffeloven § 390 ved at Fædrelandsvennen opplyste om bopel og arbeidssted i reportasjene. Dette påberopes ikke som selvstendig grunnlag for oppreisning.
- (33) Som ny anførsel for Høyesterett påberopes at åndsverksloven § 45c er overtrådt. Lagmannsretten fant enstemmig at A ble identifisert, blant annet ved at det ble vist fotografier av ham. Selv om det ikke foreligger en rettsstridig ærekrenkelse, kan oppreisning kreves etter

åndsverkloven § 55. A har ikke samtykket til bruk av fotografier i reportasjer og oppslag i Fædrelandsvennen. Passivitet i forhold til den eller de som tar bilde er ikke nok.

- (34) Vilkårene for å idømme oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er oppfylt. Ved utmålingen må særlig tas hensyn til at beskyldningen gjelder at den ankende part hadde voldtatt og deretter drept to mindre jenter og i alle fall at han var mistenkt. Den helt uberettigete beskyldningen førte til svært alvorlige konsekvenser for ham. Også ressursvake har krav på oppreisning etter å ha blitt utsatt for overgrep i media. Oppreisningen bør settes til et betydelig beløp for å påvirke nyhetsmedia til å vise nødvendig aktsomhet før alvorlige beskyldninger publiseres.
- (35) A har nedlagt slik påstand:
- « 1. Fædrelandsvennen AS dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter Høyesteretts skjønn, oppad begrenset til kr 250.000,-, tillagt 9% morarente fra forkynnelsen og til betaling skjer.
 - 2. B dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter Høyesteretts skjønn, oppad begrenset til kr 50.000,-, tillagt 9% morarente regnet fra forkynnelsen og til betaling skjer.
 - 3. Finn Holmer-Hoven dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter Høyesteretts skjønn, oppad begrenset til kr 50.000,-, tillagt 9% morarente regnet fra forkynnelsen og til betaling skjer.
 - 4. De saksøkte dømmes in solidum til å betale As saksomkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett, med tillegg av 9% morarente regnet fra dommens forkynnelse og til betaling skjer. »
- (36) *Fædrelandsvennen AS, Finn Holmer-Hoven og B* har i hovedsak anført:
- (37) De prinsipper som Høyesterett har lagt til grunn i senere avgjørelser med støtte i EMDs dommer om artikkel 10, må medføre at lagmannsrettens dom stadfestes. Den konkrete avveiningen mellom ytringsfriheten og vernet av omdømmet viser at reportasjene ikke er rettsstridige.
- (38) Utgangspunktet er en objektiv tolking av utsagnene i reportasjene i Fædrelandsvennen for å komme fram til meningsinnholdet for den alminnelige avisleser. A har ikke påvist hvilke enkeltutsagn som han mener inneholder ærekrenkende beskyldninger. Spesielt bemerkes at avisen ikke omtaler ham som gjerningsperson eller mistenkt. Avisen gjenga politiets presisering om at ingen var mistenkt på dette tidspunkt.
- (39) Uttalelsene i ingressen på første side 24. mai om at « 42 åringen » er « trolig den mest interessante av flere straffedømte personer som politiet nå sjekker bevegelsene til », gir ikke uttrykk for en mistanke om at han hadde begått ugjerningene. Utsagnet er en riktig sammenfatning av etterforskningen fram til 24. mai, noe som er bekreftet i etterforskningslederens utenrettslige erklæring 20. juni 2005. Dette må ses i sammenheng med avisens gjengivelse av politiets uttalelse om at ingen var mistenkt. Isolert sett er utsagnet ikke en faktapåstand, men nærmest en verdivurdering. Det bestrides imidlertid ikke at omtalen av A i forbindelse med etterforskningen av drapene i Baneheia i objektiv henseende er en krenkelse « i nedre sjikt » av straffeloven § 247.
- (40) Fædrelandsvennens reportasjer 24. og 25. mai 2000 må ses i sammenheng med den samlede mediadekning av drapene i Baneheia. Den 23. og 24. mai hadde riksdekkende media en omfattende dekning og nærgående omtale av A og hans drapsdom fra 1988. Reportasjene viste i detalj grunnlaget for politiets interesse for A og medførte en identifikasjon av ham i

nærmiljøet. Fædrelandsvennens etterfølgende reportasjer førte ikke til ytterligere identifisering.

- (41) Uansett var reportasjene eller oppslagene ikke rettsstridige etter norsk tradisjonell injurielovgivning eller etter EMK artikkel 10 nr. 2. Lagmannsretten har feilaktig forankret vurderingen av rettsstrid direkte i straffeloven § 249 nr. 2. Spørsmålet om utilbørlighet går nå inn under bedømmelsen av rettsstrid etter EMK artikkel 10. Offentliggjøring i andre media er et element i vurderingen av rettsstrid.
- (42) De avgjørelser av EMD som A har påberopt, kan ikke forstås slik at vern av omdømme skal tillegges større vekt enn før ved avveining mot hensynet til ytringsfriheten når nyhetsmedia videreformidler og informerer om saker av allmenn interesse, jf. eksempelvis EMDs dom 16. november 2004 i saken Solistö mot Finland (EMD-2000-56767). Artikkel 8 om vern av retten til respekt for privatliv og familieliv er av mer begrenset interesse da artikkel 10 nr. 2 spesielt nevner vern av andres omdømme eller rettigheter. Pressens ytringsfrihet er etter EMDs faste praksis fortsatt helt grunnleggende i et demokratisk samfunn.
- (43) Drapene i Baneheia var av helt spesiell karakter, og etterforskningen hadde meget stor allmenn interesse. Spesielt hadde offentligheten interesse i den løpende formidling av nyheter, slik at ytringsfriheten veier meget tungt selv om private personer kan bli rammet.
- (44) Fædrelandsvennen ventet med å omtale A til politiavhøret av ham 23. mai var avsluttet. Reportasjer og oppslag 24. og 25. mai må ses samlet. De var forsiktige og refererende og inneholdt ikke uriktige faktapåstander. As uttalelse om at han var helt uskyldig, framgikk av overskriften øverst på første side i avisen 24. mai. Reportasjene spekulerte ikke i faktum og var vinklet prinsipielt og avdramatiserende. De var også mindre identifiserende enn et filmet intervju i TV2 og et senere oppslag i Byavisen. I sistnevnte intervju samtykket A i at et fotografi av hans ansikt ble brukt. Referatet av uttalelser fra politiet bidrar til det balanserte inntrykk.
- (45) Ved den konkrete bedømmelse må legges vekt på at krenkelsene i forhold til A ikke var grove. Reportasjene og oppslagene ga en saklig og aktsom dekning av etterforskningen uten bruk av navn. Han utpekes ikke som gjerningsmann eller mistenkt. Reportasjene er ikke « fargelagt » eller vinklet på en for A uheldig måte. Det hører for øvrig under avisens eget skjønn å velge form og presentasjon. Det er utelukkende omtalen av politiets spesielle interesse for A tidlig under etterforskningen og nærheten til denne som er det infamerende element. Selv om A utvilsomt ikke er en « offentlig person », var han heller ikke helt ut en « privat person » på grunn av straffedommen fra 1988.
- (46) Straffeloven § 390 om privatlivets fred er ikke overtrådt. A samtykket i bruk av anonymiserte fotografier. Uansett er bildene bare et element i bedømmelsen av om oppslagene var rettsstridige.
- (47) Subsidiært anføres at oppreisning ikke bør idømmes etter skadeserstatningsloven § 3-6. A har selv medvirket til identifiseringen ved å la seg intervju og avbilde i andre media. Han var i en svært vanskelig situasjon før pressedekningen på grunn av misbruk av alkohol og narkotika. Ankemotpartene er bare ansvarlig for sine reportasjer og omtaler, som utgjorde en mindre del av de omfattende reportasjer og oppslag i riksdekkende media. Denne dekning av saken har ikke ført til påviste skader. A var ikke i ferd med å bli rehabilitert. Arbeidet i vernet bedrift var tidsbestemt.
- (48) Åndsverkloven § 45c er ikke overtrådt. De publiserte anonymiserte fotografier « avbilder » ikke en person. Fotografiene identifiserer ikke A og hadde aktuell og allmenn interesse da de ble offentliggjort, jf. bokstav a. A hadde dessuten samtykket i å la seg fotografere hvis fotografiet ble anonymisert. Han var fra før filmet bakfra og fra siden i TV2. Senere samtykket

han uttrykkelig til bruk av bildet av ansiktet i en reportasje i Byavisen 27. mai 2000.

- (49) Oppreisning etter åndsverkloven § 55 første ledd kan uansett ikke idømmes arbeidsgiver. Redaktøren har ikke vært grovt uaktsom. Journalisten har ikke medvirket til at avisen brukte fotografier i reportasjene. I forhold til EMK artikkel 10 vil idømmelse av slik oppreisning være et inngrep som er unødvendig. Bruken av fotografier er en del av reportasjene.
- (50) Finn Holmer-Hoven, B og Fædrelandsvennen AS har nedlagt slik påstand:
« Agder lagmannsretts dom stadfestes. »
- (51) **Jeg er kommet til** at lagmannsrettens dom må stadfestes.
- (52) Vilkårene for å idømme oppreisning for ærekrenkelse framgår av skadeserstatningsloven § 3-6. Bestemmelsens første ledd lyder:
« Den som har krenket en annens ære eller privatlivets fred, skal, såfremt han har vist uaktsomhet eller vilkårene for straff er til stede, yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten under hensyn til den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art som retten finner rimelig. »
- (53) Når krenkingen er forøvd i trykt skrift, følger av annet ledd at eier eller utgiver kan pålegges å betale slik ytterligere oppreisning som retten i forhold til dem finner rimelig.
- (54) Bestemmelsens første ledd har vært forstått slik at krenking av en annens ære foreligger når gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 246 eller § 247 er oppfylt. I tillegg kreves at ærekrenkelsen er rettsstridig.
- (55) Jeg ser først på innholdet i Fædrelandsvennens oppslag om A 24. og 25. mai 2000. Tolkningen er en del av rettsanvendelsen.
- (56) Med utgangspunkt i ordbruken, typografien, innbyrdes sammenheng og bruken av foto må det klarlegges hvorledes reportasjene og oppslagene måtte oppfattes av den alminnelige avisleser, jf.eksempelvis Rt-2003-1190 avsnitt 54. EMD viser i sine avgjørelser til oppfatningen hos « the ordinary reader ». Utsagnene må ses i sammenheng med hele reportasjen de er en del av.
- (57) Den samlede lagmannsrett fant at faktaopplysningene måtte ses i sammenheng med det øvrige innhold i reportasjene og oppslagene 24. og 25. mai 2000 og konkluderte:
« Etter lagmannsrettens oppfatning er tolkningsresultatet at A av Fædrelandsvennen blir utpekt som en mulig gjerningsmann til drapene av de to jentene i Baneheia. Navnet oppgis ikke, men det er mulig for dem som kjenner A fra før å gjenkjenne ham på grunnlag spesielt av fotografiet av ham bakfra og opplysninger om bosted og arbeidssted i reportasjen 25. mai. Noe presist om mistankens styrke er det vanskelig å utlede. Selv om det helt korrekt understrekes at A av politiet bare er gitt status som vitne uten å være formelt siktet eller mistenkt, er den samlede omtale av saken etter lagmannsrettens oppfatning egnet til å gi den alminnelige leser inntrykk av at avisen anså A for å være en mann som allerede på dette tidlige tidspunkt i etterforskningen pekte seg ut som den mest nærliggende gjerningsmann blant de personer som var i politiets søkelys. »
- (58) Lagmannsretten la blant annet vekt på at i førstesideoppslaget 24. mai ble uttalt at A var « trolig den mest interessante av flere straffedømte personer som politiet nå sjekker bevegelsene

til », at han hadde vært til avhør i 10 timer etter å ha vært hentet av politiet på arbeidsplassen, og at reportasjen var illustrert med Dagbladets fotografi av A med hodet sladdet der han ledsages av to polititjenestemenn. Lagmannsretten fant at fotografiet ga assosiasjoner om arrestasjon. Dette sammenholdes med opplysningen om at etter hjemkjøring kom en annen politibil med en hundepatrulje til huset, kjørte forbi i sakte fart, snudde og forsvant i mørket. I tillegg gjengir avisen uttalelser fra en politiinspektør til VG om at politiet har fått inn mange opplysninger med substans, og at svaret på hvem som drepte de to småjentene finnes i politiets dokumenter. Også formidlingen 25. mai om at politiet leter etter en lokalkjent drapsmann med store personlige avvik, underbygger etter lagmannsrettens oppfatning en slutning om at A kan være en person med de spesielle egenskaper som skal til for å begå en så gruoppvekkende forbrytelse. Lagmannsretten fant ikke gjengivelsen av As dementi og naboenes advarsler mot forhåndsdømming tilstrekkelig til å svekke den mistanke som avisens samlede dekning formidlet.

- (59) Jeg er enig med lagmannsretten i at Fædrelandsvennens fokusering på A som tidligere knivdrapsmann, hans tilstedeværelse i Baneheia den ettermiddag ugjerningen ble begått, og etterforskingen av ham, måtte for en vanlig avisleser oppfattes slik at han kunne mistenkes for også å ha begått disse drap. Det var allerede kjent offentlig at gjerningspersonen(e) hadde brukte stikkvåpen da jentene ble drept. Disse opplysninger sammen med gjengivelse av deler av straffedommen fra 1988 og sikringssaken var egnet til å skade As gode navn og rykte og utsette ham for hat og ringeakt. Den objektive gjerningsbeskrivelse i straffeloven § 247 er etter dette oppfylt.
- (60) Ankemotpartene har anført at oppslagene i Fædrelandsvennen 24. og 25. mai ikke bidro ytterligere til å identifisere A ut over den identifikasjon som hadde foregått blant annet i TV2 om kvelden 24. mai, hvor han ble intervjuet og filmet bakfra og fra siden mens han gikk opp mot Baneheia. Jeg bemerker til dette at Fædrelandsvennen i forbindelse med omtalen 25. mai 2000 av A opplyste « 42-åringens » arbeidssted og bopel. Fotografiet fra dagen før, hvor A gikk inn på bussen, et nytt bilde 25. mai som viste A med samme jakke og med plastpose på vei hjem « til huset på ---veien i Z », og reportasjen fra nybyggerfeltet i Æ i Z, kan ha medført at flere i nærmiljøet ble klar over As identitet.
- (61) Jeg går så over til spørsmålet om reportasjene og oppslagene i Fædrelandsvennen er rettsstridige.
- (62) Idømmelse av oppreisning er et inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10 nr. 1, jf. eksempelvis Rt-2003-1190 avsnitt 53. Slikt inngrep er etter nr. 2 likevel tillatt når det er hjemlet i lov, forfølger et lovlig formål og er nødvendig i et demokratisk samfunn for å verne andres omdømme eller rettigheter. Det er uomtvistet og klart at oppreisning er hjemlet i lov, og at idømmelse av oppreisning for usanne ærekrenkende beskyldninger av hensyn til personvernet forfølger et lovlig formål. Spørsmålet er om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn.
- (63) EMD har i lang tid forstått « nødvendig i et demokratisk samfunn » slik at inngrep i ytringsfriheten må begrunnes i et tvingende samfunnsmessig behov (« a pressing social need »), jf. eksempelvis storkammeravgjørelsen 17. desember 2004 i sak Cumpana og Mazare mot Romania (EMD-1996-33348-2) premiss 88. Inngrepet må være relevant, tilstrekkelig og forholdsmessig, jf. samme avgjørelse premiss 90. Domstolen avveier konkret beskyttelsen av ytringsfriheten mot vern av omdømmet for den som har fått en uriktig anklage rettet mot seg. Innen den private sfære verner EMK artikkel 8 mot usanne beskyldninger, jf. premiss 91.
- (64) I Rt-2002-764 (Nordlandsposten), Rt-2003-914 (Akershus Amtstidende), Rt-2003-928 (Tønsbergs Blad), Rt-2003-1190 (Minnefond) og Rt-2004-1483 (Asker og Bærums Budstikke) har Høyesterett behandlet saker om mortifikasjon og oppreisning for påståtte usanne beskyldninger i nyhetsmedia i forhold til EMDs nyere avgjørelser. I tre av sakene kom

Høyesterett etter en konkret vurdering til at publiseringen av usanne ærekrenkende beskyldninger ikke var rettsstridig. I den konkrete vurdering ble det i samsvar med EMDs praksis etter artikkel 10 nr. 2 tatt utgangspunkt i nyhetsmedias grunnleggende funksjon i et demokratisk samfunn, både som sentral utøver av ytringsfriheten og som den viktigste arena for andres bruk av denne frihet. Det understrekes imidlertid at utøvelse av ytringsfriheten må balanseres mot hensynet til personvernet, herunder enkeltmenneskers omdømme, som også er en anerkjent menneskerett, jf. Rt-2002-764 på side 773 og Rt-2003-928 avsnitt 39.

- (65) Den ankende part har anført at vurderingstemaet har blitt endret ved at EMD nå legger sterkere vekt på personvern og enkeltmenneskers omdømme også i forhold til nyhetsmedia. Til underbygging av dette har prosessfullmektigen blant annet vist til noen nyere avgjørelser av EMD i saker om artikkel 10, hvor artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv har vært trukket inn ved avveining av grensene for ytringsfriheten i forhold til personvernet og vern av omdømmet.
- (66) EMDs dom 30. mars 2004 i sak Radio France mfl. mot Frankrike (EMD-2000-53984) gjaldt videreformidling i riksdekkende kringkasting av ikke beviste beskyldninger framsatt i 1997 i tidsskriftet Le Point og i tillegg egne beskyldninger om navngitte offentlige tjenestemenns medvirkning til deportasjon av jøder i 1942. De nasjonale domstoler fant beskyldningene rettsstridige og dømte ansvarlig redaktør i Radio France og journalisten til hver å betale ca. 3 000 EUR i bøter og solidarisk ca. 7.600 EUR i erstatning til den krenkede. Radioselskapet ble dømt til å kringkaste en melding om dommen på 118 ord to ganger i timen i 24 timer. EMD kom til at dommene var et inngrep i ytringsfriheten, men ikke en krenkelse av ytringsfriheten etter artikkel 10 nr. 2. I forbindelse med konstateringen av at inngrepene fulgte lovlige formål, understrekte domstolen at vern av omdømmet er blant de rettigheter som artikkel 8 i konvensjonen sikrer. Under drøftelsen av inngrepets nødvendighet i et demokratisk samfunn er under henvisning til tidligere avgjørelser vist til pressens viktige rolle, statenes begrensede skjønnsmargin, og at journalistene handler i god tro for å gi riktig og nøyaktig informasjon i samsvar med deres yrkeskodeks.
- (67) I sak von Hannover mot Tyskland (EMD-2000-59320) kom EMD i dom 24. juni 2004 til at artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv var krenket. Saken gjaldt de tyske blader Bunte, Freizeit Revue og Neue Post bruk av bilder av prinsesse Caroline av Monaco sammen med sine barn og bekjente i privat sfære eller under private gjøremål i det offentlige rom. Domstolen konkluderte i premiss 76 med:
- « 76. As the Court has stated above, it considers that the decisive factor in balancing the protection of private life against freedom of expression should lie in the contribution that the published photos and articles make to a debate of general interest. It is clear in the instant case that they made no such contribution since the applicant exercises no official function and the photos and articles related exclusively to details of her private life. »
- (68) I dom 29. juni 2004 i sak Chauvy mfl. mot Frankrike (EMD-2001-64915) uttalte domstolen i premiss 70 annet avsnitt at domstolen skal kontrollere at verdier som beskyttes av artikkel 8 og artikkel 10, avveies på rimelig vis. Saken gjaldt videreformidling av beskyldninger om forræderi rettet mot ektefellene Aubrac i boken « Aubrac-Lyon 1943 » som ble utgitt i 1997 og handlet om tyskernes arrestasjon i 1943 av en fransk leder av motstandsbevegelsen. Franske domstolars idømmelse av bøter og erstatning til Aubrac var ikke en krenkelse av artikkel 10. De idømte reaksjoner var ikke uforholdsmessige.
- (69) I storkammeravgjørelse 17. desember 2004 i sak Cumpana og Mazare mot Romania, som jeg tidligere har omtalt, er det vist til artikkel 8 ved behandlingen av spørsmålet om 7 måneders ubetinget fengsel for ærekrenkende ytringer i en lokal avis, og fradømmelse av borgerlige

rettigheter og retten til å utøve yrke som journalist i ett år var et forholdsmessig inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10 nr. 2. Den idømte straff ble i denne saken ansett som så uforholdsmessig at artikkel 10 av denne grunn var krenket.

- (70) Jeg kan ikke se at de nevnte avgjørelser inneholder uttalelser som gir holdepunkter for at EMD i senere tid har lagt mer vekt på vern av omdømmet ved bedømmelsen av om et inngrep i ytringsfriheten er nødvendig etter artikkel 10 nr. 2. Dette underbygges av en annen storkammeravgjørelse 17. desember 2004 i sak Pedersen og Baadsgaard mot Danmark (EMD-1999-49017-1), som den ankende parts prosessfullmektig også har vist til. Saken gjaldt to journalister i et TV-selskap som ble idømt bøter hver på DKK 8.000 og erstatning på DKK 100.000 for å ha framsatt usanne ærekrenkelser mot en politiinspektør i TV-program om en tidligere straffesak som senere ble gjenopptatt. Et flertall på 9 dommere fant at artikkel 10 ikke var krenket. Et mindretall på 8 dommere mente artikkel 10 var krenket da inngrepet ikke var nødvendig i et demokratisk samfunn. I denne sak er artikkel 8 ikke nevnt i EMDs begrunnelse. Under henvisning til sakene Jersild mot Danmark (EMD-1989-15890) fra 1994, Janowski mot Polen (EMD-1994-25716) fra 1999, og Nilsen og Johnsen mot Norge (EMD-1993-23118) fra 1999 gjentas i premiss 71 annet avsnitt at unntakene i artikkel 10 nr. 2 må tolkes strengt, og at behovet for restriksjoner må overbevisende dokumenteres. Deretter framheves på ny nyhetsmedias spesielle rolle og publikums rett til å få informasjon og ideer med henvisning til en rekke andre avgjørelser fra 1990-tallet. Også EMDs dom 16. november 2004 i saken Selistö mot Finland trekker i retning av at de av den ankende part påberopte avgjørelser ikke støtter at vurderingstemaet har blitt endret.
- (71) Oppreisning kan idømmes etter skadeserstatningsloven § 3-6 når dette er nødvendig i et demokratisk samfunn for å verne andres omdømme eller rettigheter, jf. artikkel 10 nr. 2. I denne sak er det nyhetsmedias frihet til å meddele og publikums rett til å motta nyheter og informasjon som skal holdes opp mot personvernet og den enkelte persons omdømme som er vernet i EMK artikkel 8 og artikkel 10 nr. 2.
- (72) Det følger av EMDs og Høyesteretts avgjørelser at den konkrete avveining av nødvendigheten av inngrepet må baseres på dels mer sammenfallende og dels nokså forskjellige forhold. Om dette uttales i Rt-2003-928 avsnitt 44:
- « ... Av disse finner jeg grunn til å fremheve graden av allmenn interesse, beskyldningens karakter, derunder om beskyldningen klassifiseres som « value judgment » eller « factual statement », om den retter seg mot offentlig person eller privatperson, samt graden av aktsomhet, derunder om og eventuelt i hvilken utstrekning media på publiseringstidspunktet hadde holdepunkter i faktum for at påstanden var sann. Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjeden allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden var sann, har ytringen et mindre sterkt vern. »
- (73) Ved avveiningen etter artikkel 10 nr. 2 er det viktig å skille mellom nyhetsmedias videreformidling av andres usanne beskyldninger og egne usanne beskyldninger, jf. eksempelvis Rt-2003-1190 avsnitt 74. Når nyhetsmedia gir korrekt referat fra offentlige dokumenter, skal det svært meget til for å iverksette inngrep som mortifikasjon og idømmelse av erstatning og oppreisning, jf. Rt-2000-279 på side 288 , Rt-2003-928 avsnitt 42 og Rt-2003-1190 avsnitt 74.
- (74) Hovedregelen er at usanne ærekrenkende uttalelser om faktiske forhold ikke er beskyttet etter EMK artikkel 10. Det må foreligge spesielle grunner for å fravike denne hovedregel, jf. Rt-

2003-928 avsnittene 41 og 57.

- (75) Det er et grunnleggende vilkår at usanne ærekrenkende påstander rettet mot private personer må være av allmenn interesse for å være beskyttet mot inngrep, jf. eksempelvis Rt-2003-928 avsnitt 45. I tillegg kreves etter EMDs og Høyesteretts praksis at journalist og eventuelt redaktør har vært aktsomme ved utformingen av oppslag og ved publiseringen. Ved bedømmelsen av journalists og redaktørs aktsomhet vil spørsmålet om et faktautsagn er riktig, om det er tatt nødvendige forbehold, vurdering av behovet for å identifisere enkeltpersoner og undersøkelser av om beskyldningene er sanne, være vesentlige.
- (76) Det sier seg selv at voldtektene og drapene i Baneheia fredag 19. mai 2000 hadde en meget stor allmenn interesse. Nyhetsmedia måtte formidle og allmennheten hadde rett til å få opplysninger om ugjerningen, etterforskningen og framdriften av saken. Det faller også klart innenfor den allmenne interesse at tidligere straffedømte er i politiets søkelys, og at avhør og annet politiarbeid finner sted for å sjekke vitner ut av saken eller sikte dem. Nyhetsmedia hadde i denne forbindelse rett til å referere fra tidligere straffedommer så langt dette måtte være av interesse for allmennheten. I nærmiljøet vil det kunne være av allmenn interesse å få opplyst at en tidligere drapsdømt i området med en aktuell sak om forlengelse av sikring, er innbrakt av politiet til avhør.
- (77) Dette må imidlertid avveies mot hensynet til personvernet og vernet av omdømmet når nyhetsmedia sirkler inn og identifiserer en eller noen få tidligere straffedømte personer under etterforskningen. Allmennheten har på dette trinn av saken normalt ikke noe berettiget krav på å få detaljerte opplysninger om og identifikasjon av tidligere straffedømte personer, og herunder beskrivelse av de straffbare forhold vedkommende er dømt for. I denne meget spesielle sak hadde imidlertid beboerne i nærområdet en særlig interesse av å få kjennskap til at en person som tidligere var domfelt for drap og voldsforbrytelser og idømt sikring, bodde i området, slik at de kunne vareta egne og barnas interesser.
- (78) Beskyldningens karakter og særlig dens grovhet er et viktig moment i avveiningen av om hensynet til personvernet hjemler inngrep i ytringsfriheten, jf. Rt-2002-764 på side 774 -775. Det må etter EMDs og Høyesteretts praksis skilles mellom faktautsagn og verdivurderinger, da sannhetsbevis kan bare føres for faktapåstander. Utsagn som kan forstås slik at en person er eller kan være mistenkt for et straffbart forhold, må normalt anses som et faktautsagn som krever bevis.
- (79) Ankemotpartene ser det slik at utsagnet bare gjelder om den ikke navngitte 42-åringen « er trolig den mest interessante av flere straffedømte personer som politiet nå sjekker bevegelsene til ». Etterforskningslederen har i ettertid bekreftet at A var den mest interessante personen som det ble satt ressurser på i startfasen av etterforskningen. Utsagnet anføres å være korrekt, og publisering er ikke rettsstridig.
- (80) Når man, som jeg, kommer til at avisens reportasjer og oppslag samlet sett etterlot det inntrykk at A kunne være mistenkt i saken, må sannhetsbeviset gå på om han har begått den straffbare handling han beskyldes for. Det er ikke tilstrekkelig at avisen ga en riktig beskrivelse av de faktiske forhold som underbygger at det var grunnlag for mistanke. Fra dette utgangspunkt har rettspraksis oppstilt unntak for referat av siktelse eller tiltale, hvor sannhetsbeviset anses ført når referatet er dekkende for selve siktelsen, jf. Rt-1999-1742 (Landåssaken). Noe tilsvarende unntak gjelder ikke for gjengivelse av mistanke.
- (81) I den foreliggende sak har Fædrelandsvennen ikke referert andres konstatering av mistanke. Reportasjene og oppslagene består i hovedsak av gjengivelse fra dommen fra 1988, den aktuelle sikringssak og uttalelser fra leder av etterforskningen. Det framgår klart at A har vært avhørt som vitne, og at verken han eller andre er under etterforskning som mistenkt. Det mest direkte utsagn som indikerer mistanke, er avdempet i formen ved at A ifølge avisen er « trolig

den mest interessante av flere straffedømte personer som politiet nå sjekker bevegelsene til ». Hans uttalelse i intervju publisert 24. mai om at han er helt uskyldig, er slått opp i overskriften øverst på første side.

- (82) Ved den konkrete avveining har jeg under noen tvil kommet til at det ikke var rettsstridig av Fædrelandsvennen 24. og 25. mai 2000 å publisere at A var den mest interessante av flere straffedømte som politiet etterforsket, selv om dette ut fra sammenhengen kan oppfattes slik at han var eller kunne være mistenkt. De uhyrlige seksuelle overgrep og etterfølgende drap i Baneheia hadde meget stor allmenn interesse over hele landet og særlig i Kristiansand og Agder-fylkene. Befolkningen i nærområdet rundt Baneheia og i nærområdet hvor A bodde, hadde en spesiell interesse i å få løpende og konkret informasjon om etterforskningen.
- (83) Etter min mening har journalist og redaktør ikke vært uaktsomme. Den intense og omfattende interesse riksdekkende nyhetsmedia hadde vist for A før Fædrelandsvennens publiseringer, hans uttalelser til media og allmenn interesse forsvarer publiseringen av opplysninger om arbeidssted og bopel og bruk av anonymiserte fotografier av hans person. Ved bedømmelse av aktsomheten legger jeg også vekt på at reportasjene og oppslagene var balanserte, at hovedinnholdet var formidling av sanne faktaopplysninger, og at politiets understrekning av at ingen var mistenkt og As syn kom klart og tydelig fram. Jeg tilføyer at slik denne saken var tidlig under etterforskningen, hadde avisen ikke foranledning til å undersøke nærmere om A kunne være gjerningsperson.
- (84) Den ankende part anfører at Fædrelandsvennen og redaktør Holmer-Hoven har overtrådt straffeloven § 390, men at dette ikke har betydning i saken. Ut fra mitt syn på spørsmålet om rettsstrid, er det for meg ikke nødvendig å gå inn på dette.
- (85) Den ankende part har for Høyesterett også gjort gjeldende at bruken av fotografier av ham i reportasjene og oppslagene er en overtredelse av åndsverkloven § 45c. Overtredelsen kan gi grunnlag for straff etter § 54 første ledd bokstav b og erstatning og oppreisning etter § 55. I tilfelle § 45c skulle få anvendelse, vil idømmelse av straff eller erstatning og oppreisning etter denne bestemmelse være et inngrep i ytringsfriheten etter artikkel 10. De samme avveininger av om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til personvernet, gjør seg da gjeldende. Bruk av sladdete bilder eller bilder som i liten grad kan medføre identifisering, som en del av et nyhetsoppslag av allmenn interesse vil normalt være beskyttet av artikkel 10.
- (86) Vilkårene for å idømme oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er etter dette ikke oppfylt. Ankemotpartene har ikke krevd saksomkostninger.
- (87) Jeg stemmer for denne dom:
Lagmannsrettens dom stadfestes.
- (88) Dommer **Coward**: Jeg er i alt vesentlig enig med mindretallet i lagmannsretten.
- (89) Førstvoterende har sluttet seg til lagmannsrettens samstemmige forståelse av de aktuelle oppslagene i Fædrelandsvennen: De inneholder en beskyldning om at A var under mistanke som den mest nærliggende gjerningsmannen blant de personene som på dette tidspunktet var i politiets søkelys. Jeg er enig i det, og i lagmannsrettens nærmere begrunnelse for hvorfor oppslagene måtte oppfattes slik av den vanlige avisleser. Beskyldningen er klart ærekrenkende - egnet til å utsette A for hat eller ringeakt, se straffeloven § 247.
- (90) Hovedregelen etter tradisjonell norsk injurielovgivning, og etter EMK artikkel 10 og artikkel 8, er at faktapåstander som ikke er bevist, heller ikke er beskyttet av ytringsfriheten, se Rt-2003-928 avsnitt 41. Det må - som førstvoterende peker på - foreligge spesielle grunner for å

fravike denne hovedregelen. Når det som her er satt frem mistanker, er temaet for sannhetsbeviset etter tradisjonell norsk rett om vedkommende har begått den handlingen som mistanken gjelder; det er ikke tilstrekkelig å påvise at det har foreligget en mistanke eller har vært grunnlag for mistanken. Det samme må som utgangspunkt antas å gjelde etter EMK, se blant annet EMDs dom 29. juni 2004 i Chauvy-saken, premiss 77. Unntak som er utviklet i rettspraksis for gjengivelser fra siktelsler og andre offentlige dokumenter, kan ikke anvendes i vår sak.

- (91) Det er her tale om en usann beskyldning - A var ikke gjerningsmannen. Karakteren av beskyldningen har likevel betydning ved den avveiningen som må gjøres mellom hensynet til ytringsfriheten og hensynet til omdømmet etter EMK artikkel 10 nr. 2, jf. også artikkel 8 - en avveining der også uskyldspresumsjonen i artikkel 6 nr. 2 har betydning.
- (92) I avveiningen inngår i første rekke de elementene som førstvoterende har trukket frem ved å gjengi avsnitt 44 i Rt-2003-928. Etter avsnitt 45 i dommen er et grunnleggende vilkår for at usanne beskyldninger skal kunne forsvares ut fra hensynet til ytringsfriheten, at de har allmenn interesse. Spørsmålet er da hvilke allmenne interesser som kunne tilsi at A på dette tidspunktet i etterforskningen ble utpekt som den mest nærliggende gjerningsmannen.
- (93) Det knyttet seg åpenbart en enorm allmenn interesse til etterforskningen i Baneheia-saken. Nasjonen var rystet, og det var en oppgave for mediene å informere om forbrytelsene og politiets arbeid. I lagmannsretten var det enighet om at det måtte være adgang til å formidle en opplysning om at en tidligere drapsdømt person var i politiets søkelys og hadde sittet i lange avhør - selv om formidlingen ville gjøre det mulig å forstå hvem det dreide seg om for noen som hadde særlig kunnskap eller foretok egne undersøkelser. Også jeg er enig i det. Uenigheten i lagmannsretten gjaldt om den ytterligere identifikasjonen som Fædrelandsvennen stod for - særlig ved å avsløre arbeidssted og bosted - var berettiget.
- (94) I vurderingen av beskyldningens karakter er det et moment at det gjaldt en mistanke, noe som i grovhet er noe annet enn en beskyldning om å være gjerningsmann. Men mistanken gjaldt på den annen side spesielt gruoppvekkende forbrytelser. Forbrytelsene vakte sterke følelser av avsky og hat blant folk, og det er vanskelig å tenke seg annet enn at det må oppleves som forferdelig å ha blitt utsatt for mistanke om å ha begått dem. Jeg er enig med lagmannsrettens mindretall når det uttaler at « [s]terke personvern hensyn taler for å verne om identiteten til enkeltmennesker som av ulike grunner kommer i politiets søkelys under etterforskningen av kriminalsaker. Dette hensynet gjør seg ikke minst gjeldende i alvorlige straffesaker som det knytter seg stor allmenn interesse til oppklaringen av ». Og nettopp en person som A, som med sin bakgrunn lettere enn andre ville få mistanken mot seg, hadde et spesielt behov for det vernet som uskyldspresumsjonen gir.
- (95) Jeg kan ikke se at det gjør det bedre at A, slik Fædrelandsvennen anfører, fikk adgang til å bedyre sin uskyld over flere spalter på avisens førsteside 24. mai: « Drapsdømt: Jeg er helt uskyldig ». Det fremgår av reportasjen at ingen av « et ikke ubetydelig antall personer » som ble sjekket i saken, var mistenkt, men heller ikke dette var egnet til å svekke inntrykket av A som nærliggende gjerningsmann. Jeg er enig med lagmannsretten - alle tre dommerne - når den uttaler:
- « Ikke minst finner lagmannsretten det samlede omfanget av søkelyset mot A i reportasjene 24. og 25. mai viktig. Han utgjør både utgangspunktet og tyngdepunktet for Fædrelandsvennens dekning av Baneheia-saken disse dagene. Gitt den tilbakeholdenhet pressen i henhold til presseetiske normer normalt viser med å identifisere enkeltpersoner i politiets søkelys under etterforskningen, måtte dette i vesentlig grad forsterke den alminnelige lezers inntrykk av A som aktuell gjerningsmann. »

- (96) Jeg kan ikke se at Fædrelandsvennens oppslag samlet sett bør betegnes som balansert, selv om de faktiske opplysningene hver for seg ikke var uriktige, A ble gitt adgang til å bedyre sin uskyld, og politiets uttalelse om at ingen var mistenkt, ble referert. Når det gjelder forbrytelser av et slikt alvor som her, bør etter min mening pressen heller ikke ha adgang til å fremsette usanne mistanker mot identifiserbare personer, selv om oppslaget for øvrig skulle karakteriseres som balansert.
- (97) Jeg tilføyer at A ble forfulgt av pågående mediefolk som han hadde vanskelig for å verge seg mot. At han ikke på noe tidspunkt samtykket i å bli identifisert, må være åpenbart.
- (98) Uenigheten mellom flertallet og mindretallet i lagmannsretten knytter seg til betydningen av andre mediers identifisering av A. Om kvelden 24. mai viste TV2 et innslag der han ble filmet bakfra og noe fra siden. Den 25. mai opplyste Dagbladet at han arbeidet på en vernet bedrift i Kristiansand og bodde i brorens hytte på Y i Z. Avisen viste også et fotografi av ham bakfra. Fædrelandsvennen gikk lengst i å bringe identifiserende opplysninger om A - særlig ved å avsløre arbeidssted og bosted, men uavhengig av det må oppslagene i denne dominerende distriktsavisen ha vært egnet til å identifisere ham overfor flere personer enn dem som ser TV2-nyhetene og leser Dagbladet.
- (99) Mindretallet i lagmannsretten peker på noe vesentlig når det avslutningsvis fremhever den enkeltes behov for vern mot et samlet mediepress:
« Mindretallet legger også vekt på at dekningen av saken i Fædrelandsvennen fremstod som et omfattende og selvstendig bidrag fra avisens side, og at skadevirkningene for A og belastningen for ham må anses forårsaket av det samlede trykket av mediedekningen i løpet av et kort og konsentrert tidsrom hvor Fædrelandsvennens bidrag var vesentlig. Mindretallet viker tilbake for å akseptere at A var blitt « fritt vilt » som følge av at noen medier hadde identifisert ham. En slik løsning er ikke tilstrekkelig egnet til å beskytte den enkelte mot ærekrenkende omtale i massemedia og er lite forenlig med det selvstendige ansvar hvert enkelt nyhetsorgan har i situasjoner hvor rettslige og presseetiske normer kan bli utfordret i en konkurransesituasjon. »
- (100) Jeg slutter meg til dette, og konkluderer med at det foreligger - i EMDs ordbruk - et tvingende samfunnsmessig behov for det inngrepet i ytringsfriheten som det innebærer å reagere mot Fædrelandsvennens reportasje.
- (101) Vilkårene for oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er etter mitt syn til stede. Siden jeg etter rådslagningen vet at jeg er i mindretall, ser jeg ikke grunn til noen mer inngående drøftelse av utmålingsspørsmålet. På bakgrunn av Fædrelandsvennens prosedyre bemerker jeg likevel at belastningen ved krenkelsen langt på vei bør objektiviseres: Også mennesker som er sosialt utslått, må ha et effektivt vern mot ærekrenkende beskyldninger. I likhet med lagmannsrettens mindretall stemmer jeg for at A tilkjennes 150.000 kroner i oppreisning fra avisen og 25 000 kroner fra redaktøren. Journalistens bidrag har vært mer perifert, og hun bør etter min mening ikke pålegges å betale oppreisning.
- (102) Dommer **Skoghøy**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Stang Lund.
- (103) Dommer **Bruzelius**: Likeså.
- (104) Dommer **Lund**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Coward.

(105) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

Lagmannsrettens dom stadfestes.

Sist oppdatert 1. april 2009